

Jasmina Markič

**FERNANDO CABRAL MARTINS
DICIONÁRIO DE FERNANDO PESSOA E DO MODERNISMO
PORTUGUES.**

Lisboa: Caminho, 2008. 959 strani

»Največji pesnik moderne dobe bo tisti, ki bo imel največjo sposobnost sanjanja« je leta 1913 dejal Fernando Pessoa (1888–1935), leto prej pa je celo napovedal prihod novega velikega portugalskega pesnika, ki bo presegel Camoesa; tako je napovedal kar svoj prihod. Fernando Pessoa je prav gotovo eden največjih portugalskih pesnikov. Njemu so posvečene številne knjige, študije, razprave, kritike, obeležja, spomeniki, srečanja, konference, poti po Lizboni in kavarne. Pred kratkim je izšla zajetna knjiga, ki obsega 959 strani in je neke vrste enciklopedija; njen naslov je *Dicionário de Fernando Pessoa e do Modernismo Portugues* (*Slovar Fernanda Pessoe in portugalskega modernizma*). Knjigo je uredil in številne članke prispeval Fernando Cabral Martins, profesor portugalske književnosti in kulture na lizbonski univerzi Universidade Nova de Lisboa, prevajalec, pisec esejev, urednik antologij in avtor analiz o portugalskih modernistih,

predvsem o Fernandu Pessoi, Mariu de Sá Carneiru in Almadi Negreirosu.

Izid knjige je sovpadal z mednarodnim kongresom o Fernandu Pessoi v Lizboni ob 120. obletnici njegovega rojstva. Na predstavitvi tega »monumentalnega« dela, ki je potekala 25. novembra 2008 v Lizboni, so poudarili pomen knjige kot temeljnega dela za vse proučevalce Pessoe in portugalskega modernizma. Delo ni ne enojezični slovar ne enciklopedija. Je študijski slovar, ki odraža trenutno poznavanje Fernanda Pessoe in obdobja njegovega življenja. Gre za skupek informacij, podatkov in znanj, ki so o tej temi trenutno na voljo. Raziskave o delu in osebnosti Fernanda Pessoe potekajo še naprej, mnogo vidikov še ni razjasnjenih, tako da bodo naslednje izdaje prav gotovo dopolnjene. Kot se je izrazila ena od avtoric, je to delo, sestavljeno iz fragmentov, neke vrste »knjiga nespokoja« (*Livro do desassossego*).

Namen tega enciklopedičnega slovarja je v eni knjigi združiti sodobna dognanja in znanja o Fernandu Pessoai, njegovem delu in portugalskem modernizmu, v uvodu piše Martins. Članki s podpisom avtorja in bibliografijo na koncu se vrstijo po abecednem redu. Knjiga vsebuje več kot 600 različno dolgih člankov, ki osvetljujejo raznovrstne teme in pojme, povezane s poezijo, gledališčem, prozo, filozofijo, časom in prostorom Fernanda Pessoe. Članke je napisalo osemdeset poznavalcev in raziskovalcev portugalskega modernizma in dela Fernanda Pessoe s portugalskih, brazilskih in nekaterih evropskih univerz (na primer univerzi v Oxfordu in Bourgojni). Članki se razlikujejo po slogu in pristopu. Vsak del knjige govori zase, hkrati pa se z ostalimi povezuje v celoto. V tem smislu je knjiga hkrati kolektivno in individualno delo. Fernando Cabral Martins je avtor številnih člankov in koordinator del vseh ostalih avtorjev, neke vrste dirigent, ki nosi odgovornost za slovar.

Fernando Cabral Martins meni, da se je bilo pri nastajanju knjige najtežje odločiti, katere teme je treba vključiti in katerih ne. Izbiro je oteževalo dejstvo, da ni točno opredeljeno, kaj pravzaprav moderni-

zem je in kdaj lahko govorimo o tej umetniški struji. Knjiga zajema obdobje med letoma 1915 in 1935 (od objave prve številke revije *Orpheu* do pesnikove smrti), ki je v portugalski literarni kritiki opredeljeno kot (portugalski) modernizem. Leta 1915 je Fernando Pessoa s skupino somišljenikov, ki so se v lizbonskih kavarnah zbirali že od leta 1912, osnoval revijo *Orpheu* in estetsko postsimbolistično gibanje, znano pod imenom modernizem, ki je do temeljev spremenil portugalsko poezijo. Pessoa je bil za skupino vodja, navdihovalec in kritik, podobno kot je bil kasneje Breton za nadrealiste. Revija *Orpheu* naj bi branila in posredovala estetske vrednote modernizma. Sedež gibanja je bila kavarna A Brasileira v četrti Chiado v Lizboni, kjer še danes sedi Pessoa oziroma njegov kip v naravni velikosti. Poleg Pessoe so bili najvidnejši predstavniki gibanja pesnik Mario Sá Carneiro (1890–1916), pesnik in slikar José Almada Negreiros (1893–1970), futuristični slikar Guilherme de Santa Rita (1889–1918) in drugi. Iz Pariza so prinesli literarne in likovne novosti.

Slovar bogatijo številne fotografije pesnika in njegove družine ter drugih osebnosti, mesta Lizbone, ki je protagonist Pessoeve poezije, in

številne reprodukcije dokumentov, revij ter slikarskih in kiparskih del iz tega obdobja. Zanimivo je tudi, da se slovar ne omejuje le na Fernanda Pessoa in Portugalsko med letoma 1912 in 1935, temveč skuša podati širši vpogled v to obdobje v evropskem in svetovnem smislu. Avtor in urednik Fernando Cabral Martins (Pessooin soimenjak) je želel Pessoa umestiti v čim širši svetovni in evropski zgodovinski, družbeni, kulturni, filozofski in znanstveni kontekst, zato je mnogo člankov posvečenih tudi drugim osebnostim, kot so Kafka, Rilke, Antonio Machado, Joyce, Walt Whitman, Nietzsche, Wittgenstein, Yeats itd., ki jih je Pessoa poznal oziroma bral in proučeval njihova dela. Zelo natančni in obširni so članki, ki se nanašajo na Fernanda Pessoa, na koncept modernizma (»modernismo«) in modernosti (»modernidade«), ter članki, ki opredeljujejo in opisujejo portugalski, iberoameriški in brazilski modernizem. Velik pomen pa knjiga ne daje samo Fernandu Pessoai, njegovemu delu, krajem, kjer je živel, članom njegove dru-

žine, njegovi življenjski filozofiji in njegovim številnim heteronimom (Alberto Caeiro, Alvaro de Campos, Ricardo Reis, Bernardo Soares), temveč tudi ljudem, prijateljem in kolegom, ki jih je srečeval ter so vplivali na njegovo življenje in delo. Njegov tesen prijatelj, pesnik Mario de Sá Carneiro, in znani portugalski modernistični slikar José de Almada Negreiros (zelo znana je njegova slika Fernanda Pessoe, ki visi v Galeriji moderne umetnosti Fundacije Gulbenkian v Lizboni) sta deležna podrobne analize in opisa.

Delo *Dicionário de Fernando Pessoa e do Modernismo Portugues* je izredno pomembno ne samo za področje portugalistike, temveč tudi za literarno vedo na splošno. V knjigi je zbrano veliko gradiva in podatkov o Fernandu Pessoai in njegovem obdobju. Zato bo zagotovo zelo koristna tako za poznavalce in raziskovalce Fernanda Pessoe kot tudi za ljubitelje in občudovalce njegovih del.